

Innhold

Forord	13
---------------------	----

Innledning	14
-------------------------	----

Del 1 Diabetesregulering – et komplekst samspill

1 Sykdomslære	19
Definisjon av diabetes.....	20
Klassifisering.....	20
<i>Type 1-diabetes</i>	21
<i>Type 2-diabetes og metabolsk syndrom</i>	24
<i>Andre spesifikke diabetesformer</i>	28
<i>Svangerskapsdiabetes</i>	31
Diagnostikk.....	32
<i>Diagnostisering</i>	32
<i>Etiologi</i>	32
<i>Screening av diabetes i befolkningen</i>	35
<i>HbA_{1c}</i>	36
<i>Videre utredning etter at diagnosen diabetes er stilt</i>	37
Forekomst av diabetes.....	37
Behandlingsstrategier.....	38
<i>Levevaner</i>	39
<i>Blodsukkersenkende legemidler</i>	40
<i>Transplantasjon av pancreas eller øyvev</i>	49
<i>Behandling av hypoglykemi</i>	50
Forebygging av type 2-diabetes og nedsatt glukosetoleranse.....	54
Hyperglykemi og assosierte komplikasjoner.....	55
<i>Ketoacidose</i>	55
<i>Non-ketotisk hyperosmolært koma</i>	56

Mikro- og makrovaskulære senkomplikasjoner	56
<i>Mikrovaskulære komplikasjoner</i>	57
<i>Makrovaskulære komplikasjoner</i>	61
Andre komplikasjoner	63
Svangerskap og diabetes	64
Polycystisk ovariesyndrom (PCOS)	65
Diabetes og antikonsepsjon	66
Overvektskirurgi	66
Årskontroll	66
Referanser	67
2 Forebygging og behandling av fotsår	74
Bakgrunn	74
Å identifisere risikofaktorer	75
<i>Perifer nevropati</i>	76
<i>Iskemi</i>	77
<i>Andre risikofaktorer</i>	78
Forebyggende tiltak	78
<i>Inspeksjon av føttene</i>	78
<i>Behandling av hyperkeratose og negleforandringer</i>	80
<i>Inspeksjon av sko og fotsenger</i>	80
<i>Opplæring i inspeksjon og fotstell og bruk av fottøy</i>	81
Når fotsår har oppstått	83
Lokalbehandling av sår	84
<i>Inspeksjon</i>	85
<i>Rengjøring</i>	85
<i>Opprensning</i>	86
<i>Bandasjevalg</i>	89
<i>Andre behandlingsformer</i>	92
<i>Avlastning og immobilisering</i>	94
<i>Evaluering og dokumentasjon</i>	96
Referanser	96
3 Praktiske ferdigheter	101
Blodsuktermåling	102
<i>Hensikt med og bruk av blodsuktermåling</i>	102
<i>Måling av ketoner i urin eller blod</i>	105
<i>Praktisk gjennomføring av blodsuktermåling</i>	106
<i>Utstyr til blodsuktermåling; kvalitetssikring og feilkilder</i>	107
Injeksjon av insulin	109
<i>Oppstart med insulin – utfordringer hos barn, ungdom og voksne</i>	110
<i>Praktisk gjennomføring av insulininjeksjon</i>	111
Insulinpumpe	117
<i>Hvordan virker en insulinpumpe?</i>	117
<i>Insulinpumpe eller insulinpenn – fordeler og ulemper</i>	118
<i>Insulinpumpe med kontinuerlig vevssuktermåler</i>	119
Referanser	119

4 Kostens betydning ved diabetes	123
Et sykdomsforebyggende kosthold til nytelse og glede.....	123
Kosthold og blodsukkerregulering	124
<i>Hvordan påvirker kostholdet blodsukkerreguleringen?</i>	124
<i>Måltidsmønster</i>	126
<i>Glykemisk indeks og glykemisk belastning</i>	126
<i>Karbohydratvurdering som hjelpemiddel i dosering av insulin</i>	128
<i>Kost for optimal helse: forebygging av</i> <i>hjerte- og karsykdom er ekstra viktig ved diabetes</i>	129
Den vanskelige vekta	134
<i>Overvekt og insulinresistens</i>	134
<i>Insulinbehandling og vektøkning</i>	135
<i>Forebygging av overvekt og type 2-diabetes</i>	136
<i>Behandling av overvekt</i>	136
Kostrådgivning i praksis.....	139
<i>Endring av levevaner er krevende</i>	139
<i>Livssituasjon og motivasjon avgjør kostråd</i>	139
<i>Kun nødvendige endringer</i>	140
<i>Et kosthold til å leve lenge og godt med</i>	142
<i>Kost hos eldre med diabetes</i>	142
<i>Hjelpemidler og samarbeidspartnere i kostrådgivningen</i>	143
Referanser	144
5 Fysisk aktivitet	147
Fysisk aktivitet og type 1-diabetes	148
Fysisk aktivitet og type 2-diabetes	152
Undersøkelse før oppstart av fysisk aktivitet	153
Forebygging av type 2-diabetes ved fysisk aktivitet	153
Konkurransedrett og diabetes	154
<i>Diabetesteamets rolle</i>	155
Referanser	156

Del 2 Psykiske og psykososiale aspekter ved diabetes

6 Livskvalitet ved kronisk sykdom	161
Kjennetegn ved kronisk sykdom	162
Typologi for kronisk sykdom	163
Hvordan er det å leve med en kronisk sykdom som diabetes?	166
<i>Hva er livskvalitet?</i>	166
<i>Studier av diabetes og livskvalitet</i>	167
Måling av livskvalitet i klinisk praksis	169
Referanser	169

7 Følelsesmessige reaksjoner ved type 1-diabetes	172
Rammer for tilnærming.....	172
<i>Rollefordeling mellom pasient og diabetessykepleier</i>	172
<i>Sykdomsforløp</i>	173
<i>Den biopsykososiale modellen</i>	174
Om følelser.....	174
<i>Teoretisk grunnlag</i>	174
<i>Definisjon av følelser</i>	175
<i>Stress og krisereaksjoner</i>	175
Teoretiske rammer for klinisk praksis.....	176
<i>Profesjonell holdning</i>	176
<i>Irrasjonelle faktorer hos den som søker hjelp</i>	177
<i>Følelsesmessige reaksjoner i sykdomsforløpet</i>	179
<i>Følelsesmessige reaksjoner i de ulike sykdomsfasene</i>	179
<i>Kriser</i>	180
<i>Ustabile faser</i>	182
<i>Stabile faser</i>	183
Referanser.....	184
8 Psykisk helse og type 1-diabetes	186
Psykiske problemer og psykisk lidelse ved type 1-diabetes.....	187
<i>Type 1-diabetes og angstlidelser</i>	187
<i>Type 1-diabetes og depresjon</i>	189
<i>Type 1-diabetes og personlighetsforstyrrelser</i>	190
<i>Type 1-diabetes og spiseforstyrrelser</i>	191
Møter og mestring	
– ulike tilnærminger ved type 1-diabetes og psykiske problemer.....	192
<i>Når motivasjonen mangler</i>	192
<i>Når angsten styrer livet</i>	194
<i>Når problemene er likegyldighet og initiativløshet</i>	195
<i>Når alt ser svart ut</i>	197
<i>Når det stabile er ustabilitet</i>	198
<i>Når lav selvfølelse er problemet</i>	200
Konsekvenser av psykiske lidelser for personer med type 1-diabetes.....	201
Referanser.....	202

Del 3 Undervisning og læring, motivasjon og mestring

9 Diabetes i et brukerperspektiv	205
Diabetes i vekst.....	205
<i>Utviklingen kan bremses</i>	206
Å leve med diabetes.....	208
Fra brikke til aktør.....	209

Fra lydighet til selvstendighet.....	210
Brukermedvirkning.....	210
Differensiert helsetjeneste.....	211
Helseøkonomi.....	212
Diabetesutfordringer.....	214
Referanser.....	214

10 Den individuelle veiledningssamtalen – nøkkel til bedret mestring?

10 Den individuelle veiledningssamtalen – nøkkel til bedret mestring?	216
Diabetes – store krav til egenansvar.....	216
Diabetesrelaterte utfordringer.....	218
Behov for en integrert tankemodell.....	219
Motivasjon gjennom kommunikasjon.....	219
<i>Hva er motivasjon?</i>	219
<i>Å motivere gjennom kommunikasjon – sykepleierens rolle</i>	222
Relasjonen mellom motivasjon og læring.....	223
<i>Læring – et sprang i ny innsikt og ferdighet?</i>	224
<i>Å fremme læring gjennom veiledning</i>	225
Relasjonen mellom læring og mestring.....	228
<i>Å mestre – håndtering av et nytt liv med diabetes</i>	228
Relasjonen mellom motivasjon, læring og mestring – en oppsummering.....	230
Referanser.....	233

11 Opplæring, undervisning og veiledning

11 Opplæring, undervisning og veiledning	237
Begrepsavklaringer.....	237
Diabeteshåndtering – et komplisert samspill av mange faktorer.....	239
<i>Hensikt og mål med opplæringstiltak</i>	239
<i>Ulike typer lærings- og mestringstiltak</i>	241
<i>Organisering av læringstiltak</i>	242
<i>Evaluerings</i>	248
Referanser.....	250

12 Organisering av helsetjenesten og tverrfaglig samarbeid

12 Organisering av helsetjenesten og tverrfaglig samarbeid	254
Modell for diabetesomsorg.....	255
<i>Samfunnet og helsesystemet</i>	256
<i>Støtte og veiledning</i>	258
<i>Organisering av helsetjenester</i>	259
<i>Beslutningsstøtte</i>	261
<i>Kliniske informasjonssystemer</i>	262
Konstruktivt samarbeid – brukermedvirkning og tverrfaglig team.....	263
Referanser.....	264

Del 4 Diabetes i et livsløps- og kulturperspektiv

13 Diabetes i et livsløpsperspektiv	269
Livsfaser og behandlingsfilosofi	269
<i>Diabetes i lys av alder og psykososial utvikling</i>	269
<i>Behandlingsfilosofi</i>	271
Diabetes hos barn og ungdom	274
<i>Diabetes i spedbarns-, småbarns- og førskolealderen (0–6 år)</i>	274
<i>Diabetes i tidlig skolealder (6–12 år)</i>	281
<i>Diabetes i ungdomsårene (12–19 år)</i>	285
Diabetes hos voksne og eldre	296
<i>Diabetes i tidlig voksenalder (19–40 år)</i>	296
<i>Diabetes i midtlivsfasen (40–65 år)</i>	301
<i>Diabetes i sen voksenalder og i alderdommen (over 65 år)</i>	304
Referanser	311
14 Type 2-diabetes i et globalt og kulturelt perspektiv	316
Kultur som risikofaktor	317
«Vestliggjøring» som risikofaktor	318
Økonomi	320
Kultur som faktor i forebygging av diabetes og av komplikasjoner	320
Kulturspesifikke tilnærminger	322
Veier videre	323
Referanser	324
15 Diabetes i et kulturperspektiv – veiledning til personer med minoritetsbakgrunn	327
Kultursensitivitet	328
Diabetes, helse og sykdom	328
Ulike religioner – ulike skikker	330
Kosttradisjon og ernæringskunnskap	331
Alternativ medisin	333
Utdanningsnivå og språkbarrierer	334
<i>Bruk av tolk</i>	335
Referanser	336

Del 5 Forskning, fagutvikling og formidling

16 Forskning og fagutvikling	339
Tradisjonell biomedisinsk forskning	339
Betydningen av sykepleiefaglig og annen helsefaglig forskning	339
Aktuelle områder å prioritere i framtidig forskning og fagutvikling	340

<i>Forskning og fagutvikling knyttet til støtte og veiledning til egenomsorg</i>	341
<i>Forskning og fagutvikling knyttet til organisering av helsetjenester</i>	342
<i>Forskning og fagutvikling knyttet til beslutningsstøtte</i>	343
<i>Forskning og fagutvikling knyttet til kliniske informasjonssystemer</i>	343
Å tilrettelegge for systematisk fagutvikling i klinisk praksis	
– aktuelle modeller.....	344
«Journal clubs» – samarbeid om å lese og forstå forskning.....	346
<i>Kliniske fagringer – samarbeid som stimulerer</i>	
til å reise spørsmål med relevans for egen praksis	347
Eksisterende forskerutdanning i Norge på mastergrads- og ph.d.-nivå	348
Oppbygging av gode forskningsmiljøer og nettverkssamarbeid.....	349
Referanser	350
17 Fra idé til prosjekt til formidling	353
Å skrive en prosjektbeskrivelse	353
<i>Utforming av prosjektbeskrivelse ut fra ulike hensikter</i>	356
Formidling	359
Å skrive et sammendrag	360
Å lage en posterpresentasjon	360
Å skrive artikkel	362
Referanser	367
Om forfatterne	368
Stikkord	370